

Sedmogodišnji rat (1756.-1763.) - prvi globalni sukob

Bušić, Hrvoje Antonio

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:699170>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku
Odsjek za povijest
Sveučilišni prijediplomski dvopredmetni studij
Engleski jezik i književnost i Povijest

Hrvoje Antonio Bušić

Sedmogodišnji rat

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje povijesti,
znanstvena grana hrvatske i svjetske moderne i suvremene povijesti

Mentor: doc. dr. sc. Igor Josipović

Osijek, 2023.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 18. rujan 2024.

Marko Antonio Burić, 0122229870

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Tema ovog završnog rada je Sedmogodišnji rat. Sedmogodišnji rat započeo je 1756. godine. Na području Europe, ovaj rat nastao je zbog dvaju ratova oko pokrajine Šlezije te promjene saveznika Austrije i Prusije. Ovaj rat vodio se i u Indijskom potkontinentu, Sjevernoj Americi i Africi. Smatra se da je prvi moderni globalni sukob. Prusija, Portugal i Velika Britanija su na europskom kontinentu ratovala protiv Austrije, Rusije, Francuske, Švedske, Saksonije i Francuske. Iako je Prusija uspjela zauzeti veliki dio današnje Češke, Austrija je s Rusijom, Švedskom i Saskom došla na korak do pobjede. Ono što je spasilo Prusiju je rusko povlačenje iz rata, pod vodstvom Petra III., te se taj događaj naziva Brandenburško čudo. Nakon izlaza Rusije iz rata, došlo je do zarobljavanja Šlezije i pat pozicije u ratu između Prusije i Austrije. Španjolski rat s Portugalom pretvorio se u katastrofu, a Francuska je izgubila kolonije. Mir je postignut dvama mirovnim ugovorima, Mirom u Parizu i Mirom u Hubertusburgu 1763. godine. Mirom u Hubertusburgu potvrđeno je da je Šlezija posjed Prusije, dok su Mirom u Parizu dogovorene granice kolonija. U ovom ratu su se istakli vladari poput ruske carice Elizabete, Friedricha Velikog i Marije Terezije.

Ključne riječi: Sedmogodišnji rat, Petar III., Šlezija, Mir u Parizu, Mir u Hubertusburgu, Friedrich Veliki, Marija Tereza

Sadržaj

Uvod.....	2
1. Predratno stanje.....	3
2. Rat u Europi.....	6
3. Rat izvan Europe.....	9
4. O oružju i strategiji.....	12
5. Posljedice rata.....	14
6. Zaključak.....	16
Popis literature.....	18

Uvod

Sedmogodišnji rat je, barem u Europi, počeo kao treći rat oko pokrajine Šlezije. Ovaj sukob prerastao je lokalne gabarite te je zbog obrata u diplomaciji protiv Prusije usmjerio sile, poput Rusije, Francuske, Švedske, dok je Pruskoj pomagala Velika Britanija koja je bila saveznik Portugala, a kojega je napala Španjolska. Sedmogodišnji rat nije se vodio samo na području Europe, već i na području Indijskog potkontinenta te na području Sjeverne Amerike te Afrike. U historiografiji se ovaj rat rascjepkava, stoga se razni sukobi unutar rata nazivaju drugačije, npr. *French and Indian war*. Cilj ovoga rada je prezentacija samog rata. Spomenut će se oružje, taktika te bitke. Predstaviti će se ove aspekte i analizirati njihov učinak. Ono što je isto tako važno je objasniti kako je ovaj rat utjecao na Kraljevinu Prusiju, s obzirom da je zahvaljujući ovom ratu riješen kolonijalni sukob Ujedinjenog Kraljevstva i Kraljevine Francuske. Kako je to utjecalo na razvoj sjevernoameričkih kolonija?

U poglavljima se posebno govori o ratu na području Europe te izvan Europe, kao i o strategiji te oružju. Također, važno je spomenuti i posljedice samog rata, što je opisano u zasebnom poglavlju.

Sedmogodišnji rat opisivali su i strateg i vojni povjesničari iz mnogih kutova gledanja. Od literature se ističe *Povijest Prusije (A history of Prussia)* Hansjoakima Kocha. Ona govori o široj povijesti pruske države te se ne fokusira samo na bitke i na vladare. Također, progovara o razmišljanjima samih pruskih generala vezanih uz efektivnost strategija i pojedinih oružja u bitkama. U ovoj se monografiji govori i o Friedrichu Velikom te o tome što je ovaj vladar učinio da bi uzdigao Prusiju na razinu europske sile. Na to se nadovezuje monografija *O Ratu (On War)* Karla P. von Clausewitza, u kojoj i sam pruski časnik približava pruska razmišljanja o ratu i strategiji. Von Pflugkov *Weltgeschichte Orient* i Mark Lardasova monografija *George Washington* također su poslužili pri istraživanju dijelova ovog sukoba izvan Europe.

1. Predratno stanje

Austrijsko Carstvo i Kraljevina Prusija bile su suparnice, iako su susjedne države. Osim razlike u vjeri, jedan od razloga je Marija Terezija. Ona nije bila prihvatljiva kao vladar u Friedrichovim očima, iako se to može tumačiti kao ambicije prema Šleziji koje su ogrnute u predrasude da bi ih se opravdalo. One su prerasle u rat za austrijsku baštinu koji je Habsburška Monarhija izgubila, u kojoj su Kraljevina Bavarska, Španjolska Kraljevina, Kraljevina Francuska i Kraljevina Prusija zaratile sa Savojom i Habsburškim Carstvom.¹ Prvi rat oko Šlezije izbio je 1740. godine te je trajao dvije godine. Ovaj rat rezultirao je time da je Pruska zauzela Šleziju, a izgovor za ovaj rat bilo je odbijanje predaje Šlezije Prusiji te savezništva Prusije nakon predaje provincije.² Nakon pruskog upada, austrijske trupe pokušale su ponovni prodor u pokrajinu koji je rezultirao bitkom kod Mollowiza, gdje austrijska vojska biva pobijedena. Ovaj rat završio je Mirom u Breslau kojim je većina Šlezije dana Prusiji. Važno je spomenuti da je tada Ujedinjeno Kraljevstvo bilo saveznik Austrije.

Drugi šleski rat započeo je tako da je Friedrich Veliki pokušao osvojiti područje današnje Češke jurišom na Prag 1744. godine. Iako je zauzeo Prag, biva pobijeden i prisiljen na povlačenje. Mirom u Dresdenu rat je završen 1745., kojim Austrija priznaje prusko vlasništvo Šlezije.³ Ova pokrajina važna je zbog rudnog bogatstva i zato što je ona bila jedan od razloga kasnije industrijalizacije Prusije. Naravno, ne smije se podcijeniti ni šteta koju su Prusi počinili u smislu uvrede ponosa. Primjer ovoga se može vidjeti u austrijskoj ambiciji da porazi Prusku i ponovno pokori Šleziju. Sam Sedmogodišnji rat jednim dijelom je novi rat za istu provinciju.

Ujedinjeno Kraljevstvo bilo je u lošem odnosu s Austrijom te se ono okretalo Rusiji zbog zaštite Hanovera, s kojim je povezana preko figure vladara.⁴ Nadalje, Ujedinjeno Kraljevstvo bilo je zabrinuto zbog Francuske, dok je sama Francuska željela održati svoje mjesto u europskom poretku. U ratu za austrijsko nasljeđe, Ujedinjeno Kraljevstvo bilo je na strani Austrije. Ovakva situacija promijenila se 1756., kada je manevrima Antona von Kaunitza Francuska postala austrijski saveznik. U literaturi se još spominje neprijateljsko gledanje Ruske Carevine prema Kraljevini Pruskoj.⁵ Dakle,

---

¹ Enrico Cravetto, *Povijest 11. knjiga, Doba Prosvjetiteljstva, 18. Stoljeće*, (Zagreb: Europapress, 2008.), 223.

² „Silesian War, First”, u *Encyclopedia of wars*, sv 1. (New York: Facts on file, 2005.), 1048.

³ „Silesian War, Second”, u *Encyclopedia of wars*, sv 1. (New York: Facts on file, 2005.), 1049.

⁴ Cravetto, *Povijest 11. knjiga*, 215.

⁵ Cravetto, *Povijest 11. knjiga* 215.-216.

Rusija se približavala Austriji. Ovome u prilog ide i razlika u pristupu carice Elizabete i kralja Friedricha II. Velikog u vođenju države. Friedrich Veliki je bio jedan od onih koji su pripadali struji prosvijećenih vladara, tj. prvih sluga svojih država, kako se i sam opisivao. On se isto tako u velikoj mjeri fokusirao na vojsku, ne zaboravljajući i na druge aspekte, poput pokušaja stvaranja školskog sustava.⁶ Carica Elizabeta je, unatoč prihvaćanju pojedinih reformi, ipak podržavala položaj plemstva koji su se opirali reformama usmjerenim prema promjenama vezanim za kmetove.⁷ Ovo je za rezultat imalo učvršćivanje kmetovskih odnosa te bune kmetova unutar same Ruske Carevine.

Još jedan važan aspekt koji je pridonio izbijanju rata je i to da su u pogledu koloniziranja, Kraljevina Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo bile suparnice. To se moglo primijetiti na području Sjeverne Amerike te Indijskog potkontinenta. Indija je bila važna zbog trgovine začinima i čajem, a Sjeverna Amerika obilovala je prirodnim resursima. Ove dvije sile bile su svjesne toga te im je bilo u cilju održati svoje posjede te u slučaju da je to bilo moguće, proširiti ih. Britanski saveznik Portugal također je imao posjede na Indijskom potkontinentu.

Ono što je zanimljivo za istaknuti je da su na području Sjeverne Amerike razna plemena bila na strani ili Ujedinjene Kraljevine ili Kraljevine Francuske za vrijeme samog rata. Ovo je ovisilo i o samoj religiji, tj. prihvaćanju anglikanizma ili katoličanstva domorodaca te o ekonomskim beneficijama plemena. Jedan od važnih aspekata koji se moraju razmotriti je to da su se Britanci i Francuzi drugačije ponašali prema domorodcima i unutar svojih kolonija. U Novoj Francuskoj je, npr., bilo vrlo malo kolonista i to na razmjerno velikom teritoriju, barem u usporedbi sa susjednim britanskim kolonijama.⁸ U francuskim kolonijama, trgovanje s lokalnim domorodcima se favoriziralo, dok je u britanskom dijelu bilo puno više kolonista i ti kolonisti su bili fokusirani na poljoprivredu. Poljoprivredne kulture, poput duhana bile su vrlo tražene te se kroz ovu točku gledanja može donekle razumjeti volja i potreba polaganog širenja prema zapadu. Ova ideja još uvijek nije poprimala donekle megalomanske gabarite kasnijeg projekta SAD-a, *Manifest Destiny*. Ipak, bila je prisutna, što se vrlo lako može zaključiti iz npr., djelovanja Georgea Washingtona prije samog početka rata.⁹

---

⁶ Isto, 258.-259.

⁷ Isto, 262.-263.

⁸ „French and Indian war”, u *Encyclopedia of wars*, sv 1. (New York: Facts on file, 2005.), 473.

⁹ Mark Lardas, *George Washington*, (Oxford: Osprey Publishing, 2011), 8.

2. Rat u Europi

Rat između Prusije i Austrije izbija 29. kolovoza 1756. godine napadom jedinica pod vodstvom Friedricha II. na kneževinu Sasku koja je bila austrijski saveznik još od vremena Drugog rata za Šleziju.¹⁰ Sama Saska bila je povezana brakom i s Kraljevinom Francuskom. Rat nije bio objavljen te je Saska vojska bila pobijedena u kratkom razdoblju te se nastavila boriti na strani Kraljevine Pruske.¹¹

Mora se ipak spomenuti i rana pobjeda austrijske vojske kod Lobositz te pruska pobjeda u bitci kod Pirne. Ono što se dalje dogodilo je približavanje Francuske i Austrije u vidu drugog Versajskog sporazuma te razmatranjem uništavanja same Pruske te raspodjele nekih posjeda na području Europe. Na stranu Kraljevine Francuske i Habsburške Monarhije stalo je još i Rusko Carstvo i Švedska Kraljevina te je stvorena antipruska koalicija. Friedrich Veliki je svojom akcijom prema Saskoj pokušao isprovocirati kratki rat i laku pobjedu za Prusku, a zapravo je izazvao antiprusko raspoloženje.¹² Kraljevina Pruska našla se u okruženju, a jedini veći saveznik joj je bilo Ujedinjeno Kraljevstvo koje je pomagalo Prusiji, u financijskom smislu. Nakon zime, 1757. godine pruska vojska ulazi na prostor današnje Češke. Uslijedila je pruska pobjeda u bitci kod Praga koja se odvila 5. svibnja, nakon koje je pruska vojska opsjela taj grad. Dana 18. lipnja 1757., kod grada Kolina na Labi, austrijska vojska pod vodstvom feldmaršala grofa Leopolda Josepha Dauna pobijedila je prusku vojsku te je pruska vojska bila prisiljena na povlačenje s područja današnje Češke.¹³

Nakon Kolina, Rusi marširaju u Istočnu Prusiju. Jedne od važnijih bitaka su opsada Memela, te bitka kod Gross-Jägersdorfa. U bitci kod Gross-Jägersdorfa, Prusi gube. Nadalje, austrijska vojska napreduje i zauzima Berlin. Još jedan problem koji je bio prisutan je prisutnost Švedske u Pomeraniji. Ona je bila pod švedskom krunom, ali nakon propalog napada, Prusija je napala Pomeraniju. Njezin napad prestao je tek dolaskom ruske vojske 1758. godine.

Krajem 1757. godine, pruska vojka ipak uspijeva izvojevati pobjedu kod Rossbacha protiv francuske vojske kod Leuthena protiv habsburških četa. Velika pobjeda protiv Carevine Rusije izvojevala se u Bitci kod Zomdorfa.¹⁴ Već sljedeće godine, ratna sreća

---

¹⁰ „Seven Years war”, u *Encyclopedia of wars*, sv. 1. (New York: Facts on file, 2005.), 1025.

¹¹ Cravetto, *Povijest 11. knjiga*, 222.-223.

¹² „Seven Years war”, 1025.

¹³ „Kolin” u *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*. Sv. 3. (Zagreb: Jugoslavenski Leksikografski Zavod, 1967), 525.

¹⁴ Cravetto, *Povijest 11. knjiga*, 224.

se okrenula Rusima u korist. Te godine, 1759., Prusi ponovno pokušavaju invaziju prema Austrijskom carstvu, ali nakon bitke kod Domstadtla se povlače. Godine 1759., Švedska uspijeva nadmetnuti svoju nadmoć na moru uz rusku pomoć u bitkama u Pomeraniji. Francuska vojska fokusirala se na britanski Hanover i Hessen te njihov poraz spriječio je eventualne pokrete prema Austriji i pogoršanje loše situacije u Prusiji. Smrt carice Elizabete početkom 1762. godine okrenula je ratnu situaciju u korist Kraljevine Prusije, jer je novi car, Petar III., prešao na stranu Kraljevine Pruske. Mora se istaknuti da je Rusko Carstvo bila vrlo važna komponenta antipruske koalicije. Nakon Ruske Carevine, mir s Prusijom potpisala je i Kraljevina Švedska. Ona nije imala dovoljno snage nastaviti rat te je riskirala gubljenje Pomeranije. Tu su se stvorile povoljne prilike za napad na Austriju. Ovaj događaj poznat je i kao Brandenburško čudo.¹⁵ U Ujedinjenoj Kraljevini se također dogodila promjena, Georgea II. naslijedio je George III., koji je poznat po svojoj bolesti. George II. bio je vrlo vezan za posjede u Hanoveru. Godine 1762., Velika Britanija objavila je rat Kraljevini Španjolskoj. Zanimljivo i važno je za istaknuti da je Kraljevina Portugal bila saveznica Ujedinjenoj Kraljevini te da je španjolski napad na Portugal propao. Jedan dio kontinentalne Europe koji je Ujedinjenoj Kraljevini bio važniji od Iberije je bio, naravno, Hanover, koji je dijelio s njom vladara. U ovom dijelu današnje Njemačke su se vodile borbe između Kraljevine Francuske i Ujedinjene Kraljevine kojima je pomagao Hanover i Braunschweig. Jedna od važnijih bitaka i pri tome francuski poraz je bitka kod Krefelda koja je označila početak razdoblja statičnosti ovog fronta, što je trajalo od 1758. godine sve do kraja rata.¹⁶ Ovo je Prusija smatrala kao prednost, zbog toga što se Francuska fokusirala na Hanover. Na ovome frontu su se iskazali i razni njemački plaćenici. Naravno, ne smije se zaboraviti na ulogu koju je odigrao britanski premijer William Pitt Stariji. Iako se više fokusiralo na kolonije, kao što je već spomenuto, pojedini dijelovi Europe bili su vrlo važni, ali William Pitt ipak je bio više fokusiran na Sjevernu Ameriku te Indiju.

Današnji prostor Hrvatske u 18. stoljeću bio je podijeljen na civilni i vojni dio. Vojni dio zapravo je bila Vojna Krajina. Vojna Krajina bila je podijeljena na manje jedinice, to jest pukovnije. One su dobivale imena po mjestima gdje su bile izgrađene utvrde. Svaka pukovnija imala je svoju specifičnu uniformu, kako je bilo pravilo. Naravno, ove pukovnije bile su udružene u pojedinačne Krajine, kao što je bila

---

¹⁵ „Seven Years war”, 1025. i 1026.

¹⁶ Cravetto, *Povijest 11. knjiga*, 222.

Hrvatska, Slavonska i Varaždinska.¹⁷ Za vremena Marije Terezije ulagalo se u samo razvijanje Vojne Krajine, ali ona je bila dosta nerazvijena. Ono što je važno za istaknuti je da u to vrijeme nije bilo većih sukoba na području granice. Naravno bune su na području Vojne Krajine i dalje dizale te se spominje da su se godine 1755. krajišnicima pridružili kmetovi.¹⁸ Krajiške jedinice sudjelovale su u bitkama u Češkoj, a jedan od najvažnijih figura hrvatske književnosti, M. A. Relković, sudjelovao je u ratu te bio zarobljen, a njegovo najvažnije djelo nastalo je upravo za vrijeme zarobljeništva.¹⁹ Hrvatske jedinice sudjelovale su i u važnim bitkama, npr. onoj u okolici Kolina uz Labu. Sama efektivnost krajiških jedinica ostala je zabilježena te se spominju čete pod zapovjedništvom pukovnika Reissea koje su u bitci kod Domstadta zarobili pruske zalihe.²⁰ Nadalje, razlog ovome nalazi se u tome da su krajišnici bili profesionalna vojska u tom smislu da su kao stanovništvo imali obvezu služenja. Ta obveza je garantirala bolji položaj naspram onih u civilnom djelu Hrvatske i Slavonije. Njihova obaveza, kao i blizina turske granice, tražila je mobilnost i sposobnost u borbi. Naravno, oni sami nisu mogli donijeti pobjedu Austriji. Tu se potvrđuje ranije spomenut citat da je u ratu ekonomija važna te da manjak novčanih sredstava umanjuje napadačku i obrambenu sposobnost jedne vojske.

Rat završava dvama sporazumima. Mirom u Parizu, 10. veljače 1763. koji je sklopljen između Velike Britanije, Kraljevine Francuske, Španjolske i Portugala i Mirom između Kraljevine Prusije i Austrijske Carevine koji je sklopljen 15. veljače 1763. u Hubertusburgu.²¹

---

¹⁷ Ivo, Goldstein, *Povijest 21. knjiga, Hrvatska Povijest*, (Zagreb: Europapress Holding, 2008.), 214.-215.

¹⁸ Goldstein, *Povijest 21. knjiga*, 217.

¹⁹ „Relković, Matija Antun”, u *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, sv. 5. (Zagreb: Jugoslavenski Leksikografski Zavod, 1969.), 434.

²⁰ Rudolf, Künzl, *Povijest graničarskih pješačkih pukovnija, Križevačke br. 5. i Đurđevačke br. 6.*, (Koprivnica: Bogadigrafika d. o. o., 2008.), 24.-25.

²¹ „Seven Years war”, 1025.

3. Rat izvan Europe

Izvan europskog kontinenta dvije sile imale su primarnu ulogu. To su bile Ujedinjena Kraljevina i Kraljevina Francuska. Sa svojim kolonijama u ratu sudjelovale su Kraljevina Španjolska te Portugal.

U radu je već navedeno da je Indija imala svoju važnost zbog trgovine začina. Na to se nadovezuje činjenica da ekonomija u ratu igra vrlo važnu ulogu. Da bi se pobijedilo u ratu, trošenje resursa i velik broj poginulih nije uvijek potreban. Vršanjem napada na neprijateljske konvoje brodova ili manje utvrđena mjesta, neprijatelj gubi zalihe i smanjuje mu se napadačka moć i obrambeni potencijal. Nadalje, britanska sila nije mogla pokriti sve frontove, zbog toga postojala potreba za plaćenicima, kako onima na moru, tako i onima na kopnu. Nakon završetka rata, pojavio se problem pacificiranja plaćenika.

Rat na području Sjeverne Amerike se u literaturi i na engleskom govornom području tretira kao poseban sukob te se ne gleda kao nastavak nekog rata, što je slučaj s europskom i azijskom komponentom ovog sukoba. Na engleskom, sjeverno-američka komponenta sukoba ima naziv: *French and Indian War*. Važna obilježja rata na američkom kontinentu su prisutnost malih tvrđava te prisutnost američkih domorodaca koji su se priklanjali ili Britaniji ili Francuskoj te je religija, tj. vrsta kršćanstva kojem su bili izloženi, igrala ulogu u tome kojoj su se strani priklonili. Sjeverno-američki sukob je bio takav da su Francuzi i njihovi indijanski saveznici dominirali na području gdje su postojale relativno male i izolirane britanske ispostave i utvrđice, dok su britanske snage osvajale važnije gradove i utvrde u Francuskoj Kanadi. Sam sukob je počeo zbog kolonijalnih natjecanja i inkurzija na teritoriju s britanske, ali i s francuske strane. Jednu takvu zapovijed izdao je guverner Virginije Robert Dindale. Naime, pokret prema francuskoj utvrdi koja je bila građena, fort Duquesneu, planirana je kao kratki napad koji bi trebao zastrašiti Francuze, barem je to bilo Washingtonovo viđenje ovoga napada.²² Ono što se treba spomenuti je da su samo iskustvo u ratu te želja i aspiracije samih aktera upitne. Literatura govori o tome da je George Washington bio izabran za ovu akciju ne zbog svojeg vojnog, već geografskog znanja, a i sposobnost nadređenog mu gospodina Joshue Frya također se dovodi u pitanje.²³ Ovo je vidljivo u Washingtonovu napadu na jedinice francuske vojske koje su zapravo bile u

---

²² Lardas, *George Washington*, 9.

²³ Isto 10.-11.

diplomatskoj misiji. Jedna od važnijih bitaka je bila ona za Quebec u rujnu 1759. godine u kojoj su britanske jedinice, pod vodstvom generala Jamesa Wolfea, trijumfirale nad Francuzima.²⁴ Važno je za istaknuti da su kolonisti, tj. lokalne jedinice i kolonijalne milicije, među kojima je bio i časnik George Washington, sudjelovali u bitci za Quebec. U slučaju samog Georgea Washingtona, može se reći da je ovaj rat bio formativno iskustvo. Rani neuspjeh i predaja kod Fort Necessity te daljnje sudjelovanje u sukobu pod generalom Johnom Braddockom lekcije su koje je kasnije pretočio u uspjehe na bojnopolju Američkog rata za nezavisnost, iako je i u tom ratu doživio par poraza.²⁵ Nadalje, godine 1762. Britanija je zauzela Španjolsku Havanu.²⁶ Ovaj podatak govori o ratovanju u Meksičkom zaljevu i Karipskom moru i o postojanju gusara i pirata na ovom području. Otoke poput Martinika i Svete Lucije zauzela je Velika Britanija.

Unutar indijske kulture i religije je u ovo doba došlo do promjena, pogotovo u pogledu razvoja znanosti, tj. specifično matematike.²⁷ Ovo je važno za istaknuti, jer u 18. stoljeću Indijci se nije smatralo jednakim Europljanima te je sam potkontinent bio važan kao izvor resursa i dobara za europsko tržište. Unutar samog indijskog potkontinenta svoje posjede imale su Kraljevina Portugal, Ujedinjena Kraljevina te Francuska Kraljevina. Ondje je također bilo prisutno i Mogulsko Carstvo koje je postojalo do 1857. godine te ga se svrstalo na francusku stranu.²⁸ Dakle, postojalo je više različitih igrača na indijskoj šahovskoj ploči. Nadalje, francuski i britanski posjedi zapravo su bili pod kontrolom istočno-indijskih kompanija svoje matične države. U samom ratu, Britanska kompanija imala je više uspjeha nego njen francuski ekvivalent i Mogulsko Carstvo. Britanska kompanija bila je u prednosti zbog svojeg časničkog kadra koji je bio sposobniji u organizaciji napada i obrane. Nadalje, ono što je važno za spomenuti je da je Britanska istočno-indijska kompanija imala vlastitu vojsku i oficirski kadar, iako je bila dijelom Ujedinjene Kraljevine. Iako se spomenulo da se na Indijskom potkontinentu događao napredak, sama mogulaska vojska nije bila tehnološki napredna kao one europske. Jedan važan detalj je da su Moguli ipak uspjeli pobijediti trupe Britanske kompanije u jednoj bitci. Ovaj se sukob proširio i na druge dijelove Azije.

---

²⁴ Cravetto, *Povijest 11. knjiga*, 219.

²⁵ Lardas, *George Washington*, 11.-12.

²⁶ Cravetto, *Povijest 11. knjiga*, 225.

²⁷ Julius von Pflugk-Harttung, *Ullsteins Weltgeschichte*, (Berlin: Verlag von Allstein and Co., 1910.), 380.

²⁸ Isto, 375.

Španjolska kolonija na Filipinskom otoku biva okupirana 1762. godine. Spominje se opsada Manile, glavnog grada Filipina, tadašnje kolonije Španjolske Kraljevine.

Nadalje, francuske jedinice su izgubile i u borbama u Africi. Za razliku od Indije, odjeci rata u Africi slabo se spominju. Ono što je poznato je da su Britanci zauzeli Senegal i Senegambiju te da su ovi teritoriji imali stratešku važnost, kako zbog rijeka Senegal i Gambija, tako zbog trgovačkog potencijala.

4. O oružju i strategiji

U ratu, jedna od prednosti je dakako veći broj ljudstva, ali mora se istaknuti i da sama nadmoć u ljudstvu nije apsolutna garancija pobjede. Veliki broj ljudi zahtjeva velike resurse: od plaća, oružja, hrane pa do uniforme. Iz ovoga proizlazi da je u ratu važna i opskrba, zalihe te prilagođavanje ekonomije ratnom stanju. Ako se vojsku ne opskrbi, ona tada gubi moral te je voljnija povući se, nego boriti se.²⁹ Nadalje, u svakom ratu važnost se stavlja na informacije, njihova povezanost sa situacijom na bojnopolju i šire te njihova točnost.³⁰ Za vrijeme Sedmogodišnjeg rata, informacije su bile znatno spore i manje točne. Važnost informacija u ratovanju ovisila je o raznim faktorima, npr. o procjeni situacije zapovjedajućeg kadra, itd.³¹ Informacije, dakle, nisu uvijek bile relevantne te su često bile i zastarjele dok bi stigle do onih časnika koji su o njima ovisili. Pri pogledu na strategiju, potrebno je spomenuti važnost raznih geografskih obilježja bojnih polja, ali i ostalog prostora koji je igrao ulogu za vremena samog rata. Jedan od primjera kada je poznavanje topografije bilo važno u planiranju je Washingtonovo rano djelovanje, može se čak i zaključiti da je jedan od razloga zašto je imenovan upravo poznavanje topografsko-geografskih obilježja terena. U strateškom pristupu, razne primjene vojnih formacija, u smislu marš-formacija i npr. četverokutne formacije koje imaju za svrhu maksimaliziranje usmjerene vatre, vrlo su važne. Spomenute formacije također su imale svoje psihološko djelovanje na neprijatelja. Na bojnopolju, razne formacije su se mogle koristiti u obrambenu smislu da se odbiju juriši, npr., juriš s bajunetom i četverokutne formacije koristile su se u samom jurišu.³² U literaturi je spomenuto i mišljenje nekih onovremenih generala, npr. da je bajunet primarno korišten kao psihološko oružje, jer se previše resursa i vremena troši u jurišu s bajunetama.³³ Vezano za same strateške organizacije jedinica, pruski vojskovođa Scharnhorst istaknuo je da precizna usmjerena vatra doprinosi ne samo fizičkom, već i psihološkom porazu neprijatelja.³⁴ Naravno, postoje i negativne strane ovakvog pristupa. Jedan od problema je i to da se brzo troši municija te ako jedinice nisu iskusne, tj. dovoljno i kvalitetno trenirane, usmjerena vatra gubi na efektivnosti. Isto tako, ako je protivnik dobro treniran i discipliniran tu dolazi do čvršćeg otpora i većih žrtava. Ako

---

²⁹ Karl von Clausewitz, *On War*, (London: N.Trübner and co., 1873.), 38.-39.

³⁰ Isto, 38.-39.

³¹ Isto, 39.

³² Enid, Moore et al., *Weapons*, (New York, St. Martin's Press, 1991.), 65.

³³ Koch, *A history of Prussia*, 106.

³⁴ Isto, 105.-109.

je jedinica ipak dobro trenirana, može se efektivno koristiti protiv konjice, a efektivnost same usmjerene vatre dokazana je u sukobu britansko-hanoverske i francuske vojske kod Fontenoya.³⁵

Oružje se tijekom 18. stoljeća drastično mijenjalo te je i ono u velikoj mjeri utjecalo na vođenje rata i strateške manevre. Oružje o kojemu se govori su muškete i pištolji s kremenom, sablje, bajunete te topovi razna kalibra s raznim tipovima naboja. Jedna od stavki koja je utjecala na razvoj vatrena oružja u Kraljevini Francuskoj je i kriza koja je nastala nakon smrti Luja XIV.³⁶ Uzevši Francusku kao primjer, mora se napraviti razlika između ceremonijalnog i vojnog oružja, iako je princip proizvodnje bio sličan. Tadašnje oružje bilo je izrađivano, s današnjeg gledišta, u malim radionicama, a u slučaju kraljevog oružja, njega je izrađivao majstor. Nadalje, postojali su razni tipovi naboja koji su korišteni i u svrhe razaranja, ali su neki imali i istaknuto psihološko djelovanje. Neki od primjera su eksplozivne kugle korištene primarno protiv utvrda. Nadalje, postojali su i manje gusto nabijene male kuglice u većem naboju koje su korištene većinom protiv žive sile.³⁷ Nadalje, topovi su korišteni i kao primarno oružje u obrani utvrda te u pomorskom ratu.³⁸

Jedan primjer korištenja eksploziva u Sedmogodišnjem ratu su jedinice koje su se zvale grenadiri. Grenadiri su bile posebne jedinice naoružane s ručnim bombama s fitiljom.³⁹ Ove barutom su bile punjene sa barutom. Još je važno reći da su one primarno korištene u opsadama.⁴⁰ Bajunet je također vrlo važno oružje u ovom sukobu. Bajunet je zamijenio dugu koplje je koje je koristilo pješništvo protiv konjice kao obrambeno oružje, ali i protiv neprijateljskih pješaka. Ovakve strategije preuzete su i poboljšane kroz 17. i 18. stoljeće.⁴¹ Usporedno s time, mjenjala se i bajuneta. Prve bajunete su bile takvog dizajna da su se ručke stavljale u cijev te sljedeća inovacija je bila ta da se umjesto ručke izradila košuljica koja se pričvršćivala za cijev, što je omogućilo uparivanje pucnja i obrane, tj. juriša sa bajonetom.⁴² Napad je mogao biti odbijen usmjerenom vatrom te se moglo pristupiti jurišu na neprijateljske jedinice bajunetama i natjerati neprijatelja da napusti bojno polje. Važno je i primijetiti da su

---

³⁵ Koch, *A history of Prussia*, 106.

³⁶ Torsten, Lenk, *The flintlock, Its origin, development and use*, (New York: Skyhorse Publishing, 2007.) 113.

³⁷ Isto, 167.

³⁸ Isto, 166.

³⁹ Moore, *Weapons*, 84.

⁴⁰ Isto, 84.

⁴¹ Isto, 63.

⁴² Isto, 64.

podjele na pojedine redove ljudstva pri pripremanju za usmjerenu vatru pridonijele volumenu same vatre.

5. Posljedice rata

Jedan od važnih rezultata ovog rata je uspon Kraljevine Prusije. Ono što je na kraju ovoga rat bilo sigurno je to da je pokrajina Šlezija definitivno postala integralnim dijelom same Pruske. To je za rezultat imalo da se Prusija uzdigla na razinu važne europske sile. Austrijom je nastavila vladati Marija Terezija, ali morala se odreći svih ambicija prema Šleziji. Sama Habsburška dinastija i Sv. Rimsko Carstvo su nastavili postojati, ali ono što je Marija Terezija učinila zbog jačanja Prusije i gubitkom u ratu je da se dijelom fokusirala na unutrašnje poslove i unutrašnje uređenje carstva. Prusija je također postala jače militarizirana sila. Ovo je vidljivo u izreci da Prusija nema vojsku, već Pruska vojska državu. Nadalje, sam kralj Friedrich Veliki zapamćen je kao kralj vojnik, iako je također bio i filozof te umjetnik. Friedrich Veliki je bio i prosvijećeni apsolutist te je tvrdio da je prvi službenik svoje države. Još jedna država koja je bila apsolutni pobjednik je Ujedinjeno Kraljevstvo. Na indijskom potkontinentu više nije imala europskog suparnika koji joj se mogao suprostaviti, Francuska Kraljevina bila je neutralizirana i pobijedena. Savezništvo s Portugalom je bilo još sigurnije, Španjolska Kraljevina je bila pobijedena. Najvažnije od svega, veliki dijelovi Sjeverne Amerike su sada bili pod njezinom vlašću, iako je 1763. zabranjeno naseljavanje kolonista zapadno od Apalačkog gorja. Kasnije se događa i ustanak američkih kolonija gdje su dva gubitnika Sedmogodišnjeg rata, Kraljevina Španjolska i Kraljevina Francuska koje podržavaju odmetnute koloniste u njihovoj borbi. Ovaj rat, kao i Rat za američku neovisnost su doveli Kraljevinu Francusku do krize. Španjolska nije uspjela pokoriti Portugal, izgubila je današnju Floridu, a dobila Lujzianu, iako je u velikoj mjeri oslabila. Filipini i Kuba vraćeni su Španjolskoj. U Ruskom Carstvu dogodila se promjena, tako da nakon što je carica Elizabeta umrla i nakon što ju je Petar III. naslijedio, potpisao je mir s Kraljevinom Prusijom. On sam nije bio popularan te je pao pod teretom urote Katarine Velike. Katarina Velika bila je jedna od uistinu velikih ruskih vladara te je bila jedna u triju europskog prosvijećenog apsolutizma. Kasnije su te tri sile, Austrijsko Carstvo, Kraljevina Prusija i Ruska Carevina, podijelili Poljsku između sebe.

Ovaj rat rezultirao je velikim brojem žrtava. Mora se spomenuti da se u ovom razdoblju nisu vodile točne bilješke o ranjenima i mrtvima kao što se vode u nekom modernom ratu. Među ranjene mogli bi i svrstati i one koji su trajno oboljeli, jer tadašnji standardi skrbi za ranjene i bolesne nisu bili adekvatni. Nadalje, postoje mnoge mentalne bolesti koje jedan rat donosi sa sobom. Za vrijeme Sedmogodišnjeg rata došlo

je do paljenja gradova, opsade utvrđenih gradova te su odmazde bile normalne. Ovakve traume moderna medicina sustavno proučava i liječi, no u 18. stoljeću to nije bio slučaj. Mnogi oboljeli civili i vojnici bili su izloženi izrugivanju i izdvajanju iz društva. Naravno da su postojali i pojedini među vojnim medicinskim osobljem koji su pokušali shvatiti uzroke i tretman ovakvih bolesti. Glede samih mentalnih bolesti, tadašnji tretmani su, kako je već rečeno, bili primitivni, a samu mentalnu bolest gledano je kao dijelom bolesnikova tijela.⁴³ Ipak, u ovom razdoblju je došlo do promjena u pristupu i tretmanu ranjenih i oboljelih. Neke su psihičke bolesti čak pokušavali liječiti raznim kupkama, ovisno o prirodi te bolesti.⁴⁴ Ovo je bio jedan od razvoja moderne hidroterapije te mora se spomenuti da raniju ponovno pojavu koje su započeli John Floyer i J.S. Hanh.⁴⁵ Kasnije će doći do daljnjeg razvoja pristupa mentalnim bolestima te će jedan od vladara koji je sudjelovao u ovom ratu biti podvrgnut nekim metodama.

Važna zanimljivost vezana uz ovaj rat je da je inspirirao velikana njemačke književnosti te sudionika njemačkog preporoda, Gottholda Ephraima Lessinga da napiše komediju *Mina Von Barnhelm*.⁴⁶ Ovo djelo je jedno od veoma važnih djela ovoga literarnog perioda te se može smatrati, uz djela *Nathan der Weise* i *Emilia Galloti* djela, predstavnicima njemačkog preporoda. Također je važno ponovno spomenuti Matiju Antuna Relkovića. On je u pruskom zarobljeništvu, u Dresdenu, napisao svoje djelo *Satir iliti divji čovik u verše Slavoncem*.⁴⁷ Ovo je primjerak iz hrvatskog preporoda te se smatra jako važnim djelom hrvatske književnosti. Nadalje, još je važno spomenuti Jean Jacques Rousseaua i njegovo djelo *Društveni ugovor* i *Emil ili o odgoju*. Oba djela napisana su za vrijeme ovog rata te sadržavaju filozofski koncept novog čovjeka te kako stvoriti novog čovjeka i novo društvo kojeg je on dio.⁴⁸ Poznato je također da je Friedrich Veliki poznao Rousseaua te komunicirao s njime. Naravno, sam Friedrich Veliki također je pridonio ne samo filozofiji i umjetnosti, nego i agronomiji, što pokazuje da ovaj vladar nije samo bio vojnik i časnik. Nadalje, Marija Terezija također je poticala obrazovanje osnivanjem učilišta i školskom reformom, što je pridonijelo razvitku diplomacije i časničkog kadra u Austriji.

---

⁴³ Michel Foucault, *Povijest ludila u doba klasicizma*, (Beograd: Nolit, 1980.), 135.

⁴⁴ Isto, 149.

⁴⁵ „Hidroterapija” u *Primjenjena Medicina*, sv. 1, (Zagreb: Panorama, 1968.), 235.

⁴⁶ Tvrтко Čubelić, „Lessing, Gotthold Ephraim”, u *Književnost*, (Zagreb: Panorama, 1967.), 300.

⁴⁷ Isto, 459.-460.

⁴⁸ Isto, 483.

6. Zaključak

U radu se prikazao Sedmogodišnji rat koji se smatra prvim modernim sukobom koji se je vodio na više kontinenata. Ovaj rat imao je veliki utjecaj na Prusiju. Šleziju, regiju bogata rudama, osigurala je Prusija te je Austrija morala prihvatiti ovu situaciju. Ova je pokrajina bila jedna od razloga industrijalizacije Prusije i njena uzleta. Istaknuo se i pruski kralj Friedrich II. Veliki koji je za sebe govorio da je on prvi sluga svoje domovine. Izjava se može protumačiti i kao postavljanje sebe kao prvog vojnika u državi, ali i prvog časnika vojske te države. Ovdje se radi namjerno razlika, jer pod tadašnjem shvaćanju vojnik samo služi i ne razmišlja previše, jer je tu časnik da misli i zapovijeda, što je Friedrich Veliki i činio interesirajući se za tiskane vojne priručnike i knjige.⁴⁹ Dakle, iz jedne perspektive blizak je narodu, dok je iz druge ipak apsolutni monarh.

Također, važne promjene su one na Indijskom potkontinentu te u Sjevernoj Americi. Francuska je bila gotovo kompletno uklonjena iz tog dijela Azije, a Kanada je pripala Velikoj Britaniji. Ono što se definitivno može zaključiti je da je u ovom ratu najviše izgubila Kraljevina Francuska, a najviše dobila Ujedinjena Kraljevina. Ono što je za Francusku uslijedilo je kriza. Sam Američki rat za nezavisnost i Francuska revolucija mogu se gledati kao posljedice rata te određenih odluka koje su bile donošene pod utjecajem ovog sukoba te promjena vezanih za nj. Nadalje, u britanskim kolonijama u Sjevernoj Americi došlo je do određivanja linije između dijela gdje je bilo dopušteno naseljavanje Europljana i područja zapadno od Apalačkog gorja gdje je to bilo zabranjeno. Ovo je pridonijelo nezadovoljstvu lokalnog stanovništva i polaganom stvaranju osjećaja amoziteta prema Ujedinjenom Kraljevstvu. Francuska je u Indijskom potkontinentu bila svedena na male posjede koji su joj tek naknadno vraćeni. Sedmogodišnji rat utjecao je u velikoj mjeri na uzlet Prusije te na procvat Rusije i na dominaciju Ujedinjenog Kraljevstva u Sjevernoj Americi i Indiji. Može ga se dovesti u vezu s kasnijim važnim događajima, kao što su Američki rat za nezavisnost te podjelu Poljske. Također ovaj rat pridonio je tehnološkom napretku i razvoju kulture i medicine. Mirovnim ugovorima u Parizu i Hubertusburgu, ovaj rat je završen pokazujući složenost ovog sukoba.

---

⁴⁹ Koch, *A history of Prussia*, 105.

Popis literature

1. von Clausewitz, Karl, *On War*, London: N.Trübner and co., 1873.
2. Cravetto, Enrico, *Povijest 11. knjiga, Doba Prosvjetiteljstva*, Zagreb: Europapress, 2008.
3. Čubelić, Tvrtko, „Lessing, Gotthold Ephraim ”, u *Književnost*, Zagreb: Panorama, 1967.
4. Foucault, Michel, *Povijest ludila u doba klasicizma*, Beograd: Nolit, 1980.
5. „French and Indian war”, u *Encyclopedia of wars*, sv 1. 473.-482., New York: Facts on file, 2005.), 473.
6. Goldstein, Ivo, *Povijest 21. knjiga, Hrvatska Povijest*, Zagreb: Europapress Holding, 2008.
7. Hidroterapija” u *Primjenjena Medicina*, sv. 1, 235., Zagreb: Panorama, 1968.
8. Julius, von Pflugk-Harttung, *Ullsteins Weltgeschichte, Orient*, Berlin: Verlag von Allstein and Co., 1910.
9. „Kolin” u *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*. Sv. 3., 525., Zagreb: Jugoslavenski Leksikografski Zavod, 1967.
10. Koch, Hansjoakim Wolfgang, *A history of Prussia*, (New York and London: Routledge, 2014.), Pristup ostvaren: 27. VI. 2024.,
https://books.google.hr/books?id=GGOuBAAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
11. Künzl, Rudolf, *Povijest graničarskih pješačkih pukovnija, Križevačke br. 5. i Đurđevačke br. 6.*, Koprivnica: Bogadigrafika d.o.o. 2008.
12. Lardas, Mark, *George Washington*, Oxford: Osprey Publishing, 2011.
13. Lenk, Torsten, *The flintlock, Its origin, development and use*, New York: Skyhorse Publishing, 2007.
14. Moore Enid et al., *Weapons*, New York: St. Martin's Press, 1991.
15. „Relković, Matija Antun”, u *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, sv. 5., 525., Zagreb: Jugoslavenski Leksikografski Zavod, 1969.
16. „Seven Years war ”, u *Encyclopedia of wars*, sv 1., 1024.-1026., New York: Facts on file, 2005.
17. „Silesian War, First ”, u *Encyclopedia of wars*, sv 1., 1047. - 1048., New York: Facts on file, 2005.

18. „Silesian War, Second ”, u *Encyclopedia of wars*, sv 1., 1048.- 1049.,New York:
Facts on file, 2005.